ఆ పాత పాట మధురం

రాజా

నెలనెలా..ఒక పాత సినిమాలోని పాటల సంగీత సాహిత్య విశ్లేషణ

అనార్కలి

హిందీ సినీ సంగీత ప్రభావం పడని ప్రాంతీయ భాషా చిత్రాలు దాదాపుగా అరుదనే చెప్పుకోవాలి. ఆ ప్రభావంతో ఎన్నో పాటలు మక్కీకి మక్కీగా వచ్చాయి. స్ఫూర్తిని మాత్రమే తీసుకుని తమదైన బాణీలో కొంగ్రొత్త పోకడలు పోయాయి కొన్ని.. సంగీత దర్శకుల వ్యక్తిత్వానికి మచ్చరానీయని విధంగా మాతృకల వలే చక్కటి గుర్తింపుని సంపాదించుకున్నాయి మరికొన్ని. ఈ కోవలోకే వస్తుంది అంజలీ పిక్చర్స్ వారి అనార్కలి

ఈ చిత్రానికి ముందు - హిందీలో వచ్చిన ఫిల్మిస్థాన్ వారి అనార్కలి చిత్రంలోని సంగీతం యావద్భారత దేశాన్ని ఒక ఊపు ఊపేసింది. ఈ చిత్రానికి సంగీత దర్శకుడిగా మొదట అనిల్ బిశ్వాస్‌ని అనుకున్నారు. 'ఓజానేవఫా' అనే పాటను ఆయన స్వరపరచటం జరిగింది కూడా. (ఈపాటే తెలుగు అనార్కలీలో 'రావోయి సఖా' పాటగా వచ్చింది.) తీరా పారితోషకం దగ్గరకి వచ్చేసరికి అనిల్ బిశ్వాస్ చిన్నబుచ్చుకుని ఇక ఆ చిత్రాన్ని చేయనని కావాలంటే తన కుడి భుజంలాంటి సి.రామచంద్రతో మ్యూజిక్ చేయించుకోమని చెప్పి తప్పించుకున్నారు. అప్పటికి సి.రామచంద్ర బయట కొన్ని చిత్రాలు చేసినా అనిల్ బిశ్వాస్ కమిట్‌మెంట్‌గా ఫిల్మిస్థాన్ వారి అనార్కలిని అంగీకరించి ఒక వారం రోజుల్లోనే మిగిలిన పాట్గల్ని స్వరపరిచారాయన. మొహమాటం కొద్దీ ఒప్పుకున్నా - వారం రోజులు మాత్రమే కష్టపడ్డా - తరాలు పాటు నిలిచిపోయే సంగీతాన్నిచ్చారు సి.రామచంద్ర. ఇక్కడ మరో విషయం కూడా ఉంది. అనిల్‌బిశ్వాస్ సంగీతంలో బెంగాలి ప్రభావం ఉంటుంది. సి.రామచంద్ర సంగీతంలో మరాఠీ ధోరణులు ఉంటాయి. ఈ రెండింటి ముద్రను హిందీ అనార్కలిలో గమనించిన కొందరు రసజ్ఞులు ప్రశ్నించగా అప్పుడు ఈ విషయాలు బయటపడ్డాయి. ఏది ఏమైతేనేం, అంతటి స్వర ప్రాభవం కలిగిన ఆ హిందీ అనార్కలి చిత్రం నుండి కొన్ని పాటలను తెలుగులోకి తీసుకుంటూ నిర్మించిన అంజలీ పిక్చర్స్ అనార్కలి 1955లో విడుదలైంది. ఈ చిత్రానికి సంగీతం ఆదినారాయణరావు, రచన సీనియర్ సముద్రాల.

నటి అంజలీదేవికి భర్త, అంజలీ పిక్చర్స్ అధినేత ఆదినారాయణరావు మధుర సంగీత దర్శకుడు మాత్రమే కాదు. మంచి కథకుడు, మేధావి కూడా. బొంబే సినీ సంగీత దర్శకులతో సమానంగా నిలిచి ఉత్తమ సంగీత దర్శకుని అవార్డును చేజిక్కించుకున్న తొలి దక్షిణ భారత సంగీత దర్శకుడాయన. తెలుగు అనార్కలి కోసం తీసుకున్న హిందీ బాణీలను ఆంధ్రులకు అందించటంలో చక్కని

సమన్వయాన్ని పాటిస్తూనే తను స్వతంత్రంగా చేసిన గీతాలతో స్వీయ ప్రతిభను అత్యంత నైపుణ్యం చాటుకున్నాడు. అనార్కలీ అనగానే గుర్తొచ్చే ముఖ్యమైన పాటలలో ఓ అయిదింటి గురించి.

జీవితమే సఫలము జీవితమే
ఈ జీవితమే సఫలము
రాగసుధా భరితము
ప్రేమ కథా మధురము జీవితమే
హాయిగా తీయగా ఆలపించు పాటలా ||హాయిగా||
వరాల సోయగాల ప్రియుల వలపు గొలుపు మాటలా ||వరాల||
అనారు పూల తోటలా... ఆ....ఆ
అనారు పూల తోటలా
ఆశ దెలుపు ఆటలా ||జీవితమే||
వసంత మధుర సీమలా ప్రశాంత సంధ్య వేళలా ||వసంత||
అంతులేని వింతలా అనంత ప్రేమలీలలా || అంతు ||
వరించు భాగ్య శాలులా...ఆ...ఆ
వరించు భాగ్యశాలులా
తరించు ప్రేమజీవులా ||జీవితమే||

భీంప్లాస్ రాగంలో స్వరపరచబడిన 'జీవితమే సఫలము' పాటని హిందీ అనార్కలిలోని 'యే జిందకీ ఉసీకీ హై' పాటకి అనుసరణగా చెప్పుకోవాలి. ఇక్కడ ముఖ్యంగా చెప్పుకోవలసింది ఆదినారాయణరావుగారి ప్రతిభ. ఈ పాటకు హిందీ మాతృకకు పోలికతో పాటు చాలా సూక్ష్మమైన వ్యత్యాసాలు ఉన్నాయి. అవి రెండు పాటలను దగ్గరగా పెట్టుకుని సాధన చేసిన వారికి నొటేషన్ను (స్వరాలు) రాయటం తెలిసిన వారికి మాత్రమే అవగాహనలోకి వస్తుంది. సాహిత్య పరంగా చూస్తే 'జీవితమే సఫలము' పాట మొదట చరణంలో 'వరాల సోయగాల ప్రియుల' అనే పద ప్రయోగం కొందరి దృష్టిలో పడింది. ప్రియుని అనకుండా ప్రియుల అని బహువచనం వాడడం పట్ల కించిత్తు నొచ్చుకోవడం కూడా జరిగింది. అయితే ఆ పాట సృష్టికర్త కలం వ్యర్థప్రయోగాలు చేసేది కాదు. అది రెండో చరణంలో 'వరించు భాగ్యశాలులా' అనే వాక్యం చూస్తే అర్థమయిపోతుంది. ఇక్కడ కవి చెప్పాలనుకున్నది ఎవరి జీవితము సఫలమో తెలియజేయటమే. కనుక అటువంటి సమయంలో ప్రేమికుల అనే అర్థంతో ప్రియుల అనే పదాన్ని తీసుకుంటే సరిపోతుంది. జిక్కి పాడిన ఈ పాటను అభినయించింది అంజలీదేవి.

సిపాయి బిరాన రావోయి
ఓ.ఓ. సిపాయి
మన తరాన ప్రేమ పరువు మాయరాదోయి....
రావోయి సఖా రావోయి సఖా
రావోయి సఖా నీ ప్రియ సఖి
చేరగదోయి ||రావోయి||
లోకానికి మన ప్రేమ విలువ తెలుపు సిపాయి
పరువు నిలుపు సిపాయి ఓయి సఖా.... రావోయి సఖా....
రారాజునకు నీ చెలికి పడెను లడాయి
రారాజునకు నీ చెలికి పడెను లడాయి
రాజాలవని పాదుషహా పలికె బడాయి
రానింతునని పంతమునే పలికితినోయీ...
రానింతునని పంతమునే పలికితినోయీ....
లోకానికి మన ప్రేమ విలువ తెలుపు సిపాయి
పరువు నిలువు సిపాయి
ఓయీ సఖా రావోయి సఖా
మన ప్రేమలు మన బాసలు మరువకుమా సఖా
జననాధుని జడిపింపులు వెరువకుము సఖా
మన ప్రేమలు మన బాసలు మరువకుమా సఖా
జననాధుని జడిపింపులు వెరువకుము సఖా
పెనుగాలివలె పరుగిడి రావోయి సఖా
లోకానికి మన ప్రేమ విలువ తెలుపు సిపాయి
పరువు నిలుపు సిపాయి
ఓయీ సఖా రావోయి సఖా...
కలిగించకు నీ ప్రియతమకు పరాభవాలు
కలిగించకు నీ ప్రియతమకు పరాభవాలు
కలిగించుము నీ ప్రభువునకు పరాజయాలు
వినుతుంచును నీ ధీరసము ముందుతరాలు
రావోయి సఖా.....
రావోయి సఖా...
రావోయి సిపాయీ...

ఈ పాటకు మాతృక హిందీ 'అనార్కలి'లో గీతాదత్ పాడిన 'ఓ జానెవఫా' అయినా – తెలుగులోకి వచ్చేసరికి పూర్తిగా జిక్కి పాట అయిపోయింది. కావాలంటే రెండు పాటలను ఒకేసారి పెట్టుకుని వినడం తటస్థిస్తే అప్పుడు అర్థం అవుతుంది ఇది ఎందుకు జిక్కి

పాట అయిపోయిందో!? ముఖ్యంగా 'సఖా' అనే పదం... అందులో 'ఖ' అనే అక్షరం... జిక్కి గొంతుతో పలికినంత గొప్పగా మరొక గాయని గళంలో పలకదు. ఇదిలా ఉండగా తెలుగుపాటలో ఉన్న ఊపు, జీవం హిందీ పాటలో అంతగా గోచరించదు. తొలుత వచ్చిన పాటని అనుసరిస్తున్నప్పుడు మెరుగుపరుచుకునే అవకాశం తర్వాత వచ్చిన పాటకు ఉండడంతో పాటు - అది సమర్థుల చేతిలో పడితే తద్వారా కలిగే సొగసులే వేరు, కళ్యాణి స్వరాలను అక్కడక్కడ కలుపుకుంటూ మోహన రాగం ప్రధానంగా సాగిన ఈ పాటలో అవన్నీ గమనించవచ్చు.

సోజా నా మనోహరి
సోజా సుకుమారి సోజా
జోగే పూవుల తీగలాగ
తూగే తుమ్మెద రాగలాగ ||జోగే||
ఆదమరచి హాయిగా సోజా ||సోజా||
విరిసే వెన్నెల కోటలోన
మురిసే కన్నులకాపులోన
రాకుమారి తీరున
రాకుమారి తీరున సోజా సోజా
ఎవరూ నీదరి లేరు
మనలా వేరు చేయలేరు ఎవరు
ఆదమరచి హాయిగా
ఆదమరచి హాయిగా సోజా

ఈ పాటను ఏ.ఎం.రాజా పాడగా అక్కినేని అభినయించారు. అంజలీదేవి కూడా సన్నివేశ ప్రాధాన్యంగా కనిపిస్తుందీ పాటలో. సినిమాలో పాటలన్ని తెలుగు పల్లవులతో ఉండి ఈ ఒక పాటకు మాత్రం పల్లవి 'సోజా' అన్న పదాన్ని ఉపయోగించటం వెనక 'జిందగీ' (1940) సినిమాలో పంకజ్ మల్లిక సంగీత దర్శకత్వంలో కె.ఎల్.సైగల్ పాడిన 'సోజా రాజకుమారీ సోజా' అనే పాట ప్రభావం ఉందనుకోవటంలో తప్పులేదనిపిస్తోంది. 'సోజా నా మనోహరి సోజా' పాట ఆలాపనలోనూ, ఇంటర్‌లూడ్స్‌లోనూ బహార్ రాగచ్ఛాయలు పల్లవి, చరణాలలో మధ్యమావతి రాగధోరణులు కనిపిస్తాయి. అయితే చరణాల చివర బృందగాన సారంగ రాగమేమో అనిపించే అవకాశం ఉంది. అయితే ఆ రాగ లక్షణాలు ప్రస్ఫుటంగా కనిపించినందున నిర్ధారించలేం. ఏది ఏమైనా ఏ.ఎం.రాజా పాడిన మెలోడీస్‌లో ఈ పాటకు ఒక ప్రత్యేక స్థానాన్ని ఇచ్చి తీరాలి.

మదన మనోహర సుందర నారీ
మధుర ధర స్మిత నయన చకోరీ
మందగమన జిత రాజమరాళీ
నాట్య మయూరీ...
అనార్కలీ... అనార్కలీ... అనార్కలీ...
వహ్వా
ఆ
రాజశేఖరా నీ పై మోజు తీరలేదురా
రాజసాన ఏలరా ||రాజశేఖరా||
మనసు నిలువ నీదురా
మమత మాసి పోదురా
మధురమైన బాధరా
మరుపురాదు....ఆ.... ||రాజశేఖరా||
కానిదాన కానురా
కనులనైన కానరా ||కాని||
జాగుసేయనేలరా
వేగరావదలేరా ||జాగు||
చేరరార చేరరార చేరరార

రాజశేఖరా పాట ఆదినారాయణరావు గారి స్వతంత్ర స్వర రచన మాల్కోస్ రాగంలోని ఈ పాటకి హిందీ అనార్కలిలో హేమంత్‌కుమార్, లతా మంగేష్కర్ భాగేశ్రీ రాగంలో పాడిన 'జాగ్ దర్ద్ ఇష్క్ జాగ్' పాట యొక్క నడకను మాత్రమే తీసుకోవటం జరిగింది.

రాజశేఖరా పాట ఘంటసాల - జిక్కీ యుగళగీతం. వీరిరువురి సంగీత జైత్రయాత్రలో మరుపురాని మజిలీగా నిలిచిపోగా రసిక జన స్వరార్త హృదయాల పాలిట చలివేంద్రంగా మిగిలిపోయింది.

ఎక్కువ జనాదరణ పొందిన ఈ రాజశేఖరా పాటలో మధ్యలో వచ్చే వహ్వా నుంచి చివర్న వచ్చే వాద్య గోష్ఠి వరకూ ఒక్క బిట్టుని కూడా మర్చిపోకుండా యధాతథంగా అప్పజెప్పగల సంగీతాభిమానులు ఇప్పటికీ ఉన్నారు. అతికొద్దిమందికి మాత్రమే తెలిసిన ఇంకో విశేషమేమిటంటే ఈ పా టలో ఎస్వీ రంగారావు, అంజలీదేవి, అక్కినేనితో పాటు తెరపై అక్బర్ ఆస్థాన గాయకునిగా కనిపించి అభినయించింది - ఈ చిత్ర దర్శకుడు, ప్రముఖ నృత్య దర్శకుడు కీ.శే. వేదాంతం రాఘవయ్య.

ఆనందమే... అందాలు చిందేటి ఆనందమే...
నినుగన్న సంబరాన మనసు సోలి
ఎనలేని పరవశాన మేనుతూలే
తాగితూగేనని తలచేను లోకము
తూగచేసేను నును ప్రేమ మైకము ||తాగి||
మెరసే కనులా చెలుని మోహన రూపము
విరిసే మదిలో మాయని సంతోషము
సరాగాల రాగాల వయ్యారిలా
నవ్వుతాను... నవ్విస్తాను నా రాజును ||తాగి

ఆపలేరు ప్రేమిక్ల ఆవేశము
అణచలేరు అనురాగాల ఆనందము
ఆపలేరు ప్రేమిక్ల ఆవేశము
అణచలేరు అనురాగాల ఆనందము
సరాగాల రాగాల వయ్యారిలా
సరాగాల రాగాల వయ్యారిలా
నవ్వుతాను... నవ్విస్తాను నా రాజును ||తాగి||
హృదయ పీఠాన పూజింతు మోజుగా
ప్రణయ లోకాన ఏలింతు రారాజులా

హృదయ పీఠాన పూజింతు మోజుగా
ప్రణయ లోకాన ఏలింతు రారాజులా
సరాగాల రాగాల వయ్యారిలా
సరాగాల రాగాల వయ్యారిలా
నవ్వుతాను... నవ్విస్తాను నా రాజును

ఈ పాటను జిక్కీ పాడగా అంజలీదేవి అభినయించింది. యస్వీ రంగారావు, అక్కినేని నాగేశ్వరరావు, సురభి బాలసరస్వతి, పేకేటి మొదలైనవారు సన్నివేశ ప్రాధాన్యంగా కనిపిస్తారు. రాజ్‌కుమార్ తీసిన 'బర్సాత్' (1949) చిత్రంలో శంకర్ - జైకిషన్ స్వరపరచగా లతా పాడిన 'మేరే ఆంఖోమే బస్ గయా కోయిరే' అనే పాటలోని తొలిలైను ట్యూనుని గుర్తు చేస్తూ ఈ 'తాగి తూగేనని తలచేను లోకము' పాట సాగుతుంది. మిగిలిన పాటలలోలాగే జిక్కీ సామర్థ్యాన్ని చూపించే పాటయిది. ఈ పాటకు 'పహాడీ' రాగం ఆధారం. అయితే లలిత సంగీతంలో స్వతంత్ర సంచారం చేసుకునే వీలుంది కనుక కొన్ని అన్యస్వరాలను కలుపుకుంటూ 'మిశ్ర పహాడీ'గా రూపొందింది ఈ పాట.

పైన ఉదహరించిన పాటలే కాక 'అందచందాలు కని', కలిసె నెలరాజు కలువ చెలిని' వంటి పాటలను కూడా ఇప్పుడు విన్నా బాగుండే పాటలుగా చెప్పుకోవచ్చు.

ఆ నాటినుంచీ ఈ నాటి వరకూ వచ్చిన, వస్తున్న సినిమాల్లోని పాటల సాహిత్యం గురించీ, సంగీతం గురించీ సాధికారకంగా, సవివరంగా, సరళంగా, సమగ్రంగా విశ్లేషించగల ఒకే ఒక్క సీనియర్ మోస్ట్ జర్నలిస్ట్ రాజా. 'కౌముది' పాఠకులకోసం ఆయన వ్యాసాలని నెలకొకటి అందిస్తున్నాం. ఒక్కసారి నిన్నటి తరం పాటల్ని నెమరు వేసుకుందాం.. ఆ నాటి మధుర స్వరాలని మరోసారి గుర్తు తెచ్చుకుందాం.

ఇ-మెయిల్ ఎడ్రసు: raja.musicologist@gmail.com